

AVRUPA BİRLİĞİ VE ABD KAYBEDİYOR YA TÜRKİYE?

Yrd.Doç.Dr.Sait YILMAZ*

Avrupa Birliği ve ABD'nin yaşadığı siyasi ve ekonomik krizler sonun başlangıcı diyebileceğimiz önemli bir dönemece girmiştir. Batı'nın üstünlüğünü yerini muhtemelen yükselen güçlerin paylaştığı yeni ve çok kutuplu bir dünya alacaktır. 09 Aralık 2001 tarihinde yapılan zirve sonuçlarından da anlaşılacağı gibi Avrupa Birliği "birlik" olmaktan uzaklaşmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ise bundan sonra mali problemlerinin esiri olarak ölmeyecek ama sık sık sıtma nöbetine girecek, bunun sonuçları tüm dünyada daha çok hissedilecektir. Yaklaşan seçimler Obama, Sarkozy ve daha sonra Merkel'in sonu olabilir ama ülkelerinin yaşadığı kronik sorunlar Batının düşüşünü engelleyemeyecektir. ABD'nin 17 trilyon dolar, AB'nin ise 16 trilyon dolar olan bütçesine rağmen bütçe açıkları her ikisinin de trilyon dolarları geçmektedir. Ortak sorunları yaşanan nüfus ve bunun sonucu olarak sağlık ve emeklilik masraflarının getirdiği yükü taşıyamamaları yanında başta bankacılık sektörü olmak üzere çeşitli yapısal sorunlardır. Son zirve sonrası AB sadece iki vitesli hale gelmedi, İngiltere sistemin dışında kaldı, yapısal değişiklikler acil hale geldi. ABD'de sokaklara taşan protestocular, ABD tarihinin en sosyalist başkanı için "Obama Şirketlerin Kuklası", "Obama Yüzde 1'in Başkanı" diye sloganlar atıyorlar. "Amerikan Baharı" diye telaffuz edilen orta direk gösterilerinde bugüne kadar 700 kişi tutuklandı. Bu makalede, AB ve ABD'de neler olduğuna ve Türkiye'ye yansımalarına odaklanacağız.

Avrupa Birliği çatlıyor ama bölünemiyor

Aralık 2011 Zirvesi'nde Avrupa Birliği, Euro Bölgesi'ni korumak için mali birlik oluşturma konusunda bölünürken, AB'ye üye 27 ülkenin liderlerinden 25'i Euro Bölgesi'ni korumak için katı bütçe kurallarıyla daha sıkı birlik oluşturma konusunda anlaşmış¹. İngiltere kendisi için istediği imtiyazları elde etmede başarılı olamayınca AB anlaşmasında önerilen değişiklikleri kabul edemeyeceğini açıkladı. Böylece, Euro Bölgesi üyesi olmayan 10 AB üyesi ülkeden sadece İngiltere yeni anlaşma yapılması sürecinin dışında kalmış oldu. Kendi finansal hizmetler sektörünü koruyacak ayrı bir protokol yapılmasını isteyen İngiltere sistemin dışına itildi ve Avrupa Birliği içinde ama karar alma mekanizmasının dışında bir konuma düştü. İngiltere'ye göre Euro Bölgesi'ndeki borç krizini çözmek için tüm AB'nin uyması öngörülen anlaşma değişikliği, İngiltere'ye göre çıkarlarına uymamakta ve bağımsızlığının kaybı anlamına gelmektedir. "Mali sözleşme" adı verilen yeni hükümetlerarası anlaşmaya göre Euro Bölgesi'nde bütçe açığı gayri safi yurtiçi hâsılasının yüzde 3'ünü aşan ülkeler "otomatik yaptırımlara" uğrayacaktır.

AB Zirvesinde, mali krizle mücadele için AB ülkelerinin Uluslararası Para Fonu'na (IMF) ikili kredi yoluyla 200 milyar Euro borç verilmesine ve bunun 150 milyar Euro'sunu Euro Bölgesi ülkelerinin sağlamasına da karar verildi. Yunanistan gibi güney Akdeniz ülkelerinin istatistiklerle oynayarak AB'yi yanıltmasına da tedbir getirildi. Avrupa Konseyi Başkanı Herman van Rompuy, "*Aşırı bütçe açıkları konusundaki kurallarımızı otomatik hale getirerek sıkılaştıracacağız. Üye ülkeler, taslak bütçe planlarını Avrupa Komisyonu'na gösterecekler*" dedi. Özetle AB içinde 17 ülkeli

* Yrd.Doç.Dr. Sait Yılmaz, İstanbul Aydın Üniversitesi, Uluslar arası İlişkiler Öğretim Üyesi, saityilmaz@aydin.edu.tr

¹ EU Council: Conclusions 9/12/2011 Nr: EUCO 139/11

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/126714.pdf .

Euro bölgesi ile 10 üyeli diğerlerinin bulunduğu ikinci bir grup oluşmaktadır. AB Komisyonu, 17 ülkenin liderlerinin kontrolü altında olacak, Euro bölgesi ekonomi yönetimi için yeni ayrıcalıklı yetkilerle donatılacaktır. Tabii bu uzlaşmanın arkasından, 27 üyeli AB'nin nasıl uyumunu sürdüreceği belirsizdir. Son zirvede AB'nin gerçek patronunun Almanya olduğu iyice ortaya çıkmıştır. AB artık karar alma sürecinde bu yapısal kırılmalar nedeni ile sıkıntı yaşayacak, birlik kararı oluşturmak zorlaşacaktır. İngiltere ise artık Türkiye'ye verilmek istenen imtiyazlı ortak konumuna düşmektedir.

Avrupa'da rakipsiz olan Almanya, perde arkasından Dünyaya farklı bakan Fransa ile birlikte kendi anlayışına uygun bir serbest ticaret bölgesi yaratmaya çalışmaktadır. Almanya ve Orta Avrupa tarafından ifade edilen "önce Avrupa" prensibine rağmen, diğerleri böyle olmadığını bilmekte ve olmasını da istememektedirler. Almanya, işlerin zamanla yoluna girmesini umut etmektedir. Ancak doğru bilginin olmadığı Avrupa'da eski mutlu günlerin geri dönmesi ve gerçeklerin değişmesi zor gözükmemektedir. Zaten Schengen ve Euro dolayısıyla farklılıklar vardı. Yeni Avrupa'da öncelikle bir çekirdek olacak ve burada 3 Benelüks ülkesi ile Fransa, Almanya ve ekonomileri iyi olan Finlandiya ve Slovenya yer alacaktır. İkinci grubu 17'ler tamamlayacak, bundan sonra sisteme uyum sağlayamayan beceriksizler yani 10'lu grup gelecektir. Ancak, AB özellikle ekonomik olarak, bölünemeyecek kadar çok iç içe geçmiştir. Şirketler arasında milliyet kalmamıştır. Son zirvede Almanya tarafından altın kural olarak belirlenen "denk bütçe" kamu bütçesinin azalması yani halka giden hizmetlerin azalması anlamına gelmektedir. Konforlu yaşamaya alışan AB vatandaşları artık sonra kemer sıkamak zorundadır. Tarihsel olarak ayaklanmaya meyilli olan Avrupa insanı, bundan sonra Amerika'daki gibi sokaklara düşebilir.

Seçime hazırlanan ABD tüm cephelerde mağlup

ABD, Afganistan ve Irak'tan mağlup dönüyor, Asya'da kaleleri düşerken Çin karşısında susmak, Ruslarla iyi geçinmek zorunda, İran karşısında çuvalladı, tek avunduğu; Ortadoğu'da ucuza getirdiği demokrasi getirme görüntüsü altında eski adamlarını İslamcılarla değiştirecek olması. ABD son on yıldır parasının çoğunu silahlı kuvvetlerine o ise Afganistan ve Irak savaşlarına ve ülke inşası gibi görevlere harcamaktadır. Amerikan savunma bütçesinde 10 yıl süre ile her yıl 400 milyar dolar kesinti yapıldı. Yani ordu topal ördek olurken mali sorunlar ordu personeli ve ailelerini vurmakta, maaşlar yetmemektedir. İktidara geldiğinde bütçedeki büyük deliğin fakında olan Başkan Obama'nın önceliği Afganistan ve Irak'tan bir an önce çekilmektir. İlk önemli adımı Afganistan'da bir an önce başarılı olma kararlığının göstergesi olarak General David Petraus'u komutan ataması oldu. Böylece Temmuz 2011'de Afganistan'dan kuvvetlerini çekebileceği umuyordu. Petraus yanlış seçimdi, onun konvansiyonel kuvvet stratejisi tutmadı, bu sene ordu ile bağlantısı kalmasın diye CIA'nın başına verdiler. Afganistan'dan çekilme tarihi Petraus'a sorulmadan 2014 oldu. Amerika her ne kadar yenilmediğini göstermek için insansız hava araçları ve özel kuvvetleri ile var olmaya çalışıyor olsa da Afganistan'da Taliban'a karşı savaşı kaybetti.

ABD, Irak'ta olduğu gibi karşı tarafla anlaşarak çekilmek yani şerefli mağlubiyet peşindedir. Amerikalı ve Pakistanlı yetkililer Taliban ile Almanya'daki görüşmelerden sonra bir Körfez ülkesinde 8 saat gizlice görüştü. Taliban ile arası iyi olan Pakistan, ABD'nin çekilmesine destek olmayı bile düşünmüyor. Görüşmelerden dolayı ABD'ye kızan Afgan hükümeti yaygın yolsuzluk batağı ve iç siyasi çekişmeler

içindedir². ABD'nin Afganistan'a yapacağı askeri ve ekonomik yardımın azalması Afganistan GDP'sini %12-40 azaltacaktır. Bu kriz muhtemelen Karzai'nin görevini bırakmasına ve yeni bir başkanlık seçimine yol açacaktır³. Irak'ta yönetimi Şii Maliki'ye bırakan Obama, ABD birliklerinin küçük bir eğitim kuvveti bırakarak yılsonuna kadar Irak'tan çekileceğini açıkladı. 9 yıl süren harekât süresince Irak'ta 4.000'den fazla Amerikan askeri ve on binlerce Iraklı sivil öldü. Savaş Amerika'ya yüz milyarlarca dolara mal oldu. Maliki, ABD'nin son ana kadar direttiği kuzeyde 3-4 bin kişilik bir kuvvet bırakma teklifini reddetti. Afganistan'da olduğu gibi Irak'ta da taraflar şimdilik ABD'nin çekilmesini bekleyen bir sessizlik içindedir. ABD'nin yaptığı Anayasa ile çok fazla yetkiler edinen, petrole ve bazı şehirlere konmak isteyen şımarık Kürtleri zor günler beklemektedir.

Amerikan ulusal güvenliğini uzun vadede tehdit eden iki alan Batı Pasifik ve İran Körfezi'dir. ABD'nin Çin'e 1 trilyon dolardan fazla borcu bulunmaktadır. Bu yüzden Amerikan yönetimi şimdilerde Çin hakkında bir şey söylemeye oldukça isteksizdir. ABD borçlarını kapamadığı sürece Çin'in yavaş yavaş askeri olarak da rakip olmasına göz yummak zorundadır. ABD'nin Asya'nın doğusundaki varlığının zamanla sıfırlanması ve bölge Çin'in kontrolüne girmesi riski artmaktadır. Obama'nın diğer başarısızlığı Japonya ile Okinawa üssü konusunda bir anlaşmaya varamaması ve Japonya'nın gittikçe dış politikasını Çin korkusu nedeni ile ABD ile Çin arasında bir rotaya kaydırması oldu. Aynı gerileme Güney Kore ile de söz konusu ve bu ülke ile serbest ticaret anlaşması yapılması hala sallantıdadır. Obama'nın en zayıf yönü ise Rusya ile ilişkileridir. Gürcistan'daki Rus işgalleri karşısında cesaretli adımlar atamayan ABD, füze savunma kalkanı, Afganistan'dan çıkış vb. birçok konu için Ruslarla iyi geçinmek zorundadır⁴. Obama'nın diğer başarısızlığı İran konusunda oldu. İran'a yaptırımlar öngören ABD karar tasarısı Rusya ve Çin'den başka Türkiye ve Brezilya'nın da aleyhte oyları ile reddedildi. Afrika'ya yerleşmek isteyen ABD, bir El Kaide ağı yaratmaya çalışıyor. Amerikan liderliğinin azalması Avrupa ile yolların oldukça ayrılmasına neden oldu. Bunun en yakın örneği Libya operasyonuna İngiltere ve Fransa'nın liderlik etmesidir⁵.

Ortadoğu'da demokrasi geliştirme ve Türkiye'li yöntem...

Ortadoğu ile ilgili gelişmeler hepsi birbiri ile bağlantılı olan ABD'nin İran ve Pakistan üzerindeki baskıları, Türkiye ve Suudi Arabistan'ın Suriye üzerindeki ihtirasları yanında Mısır ve Libya gibi ülkelerin yeni yönü ve İsrail-Hamas dinamikleri etrafında bölgesel olarak farklı şekillenmelere ve krizlere neden olabilir. Seçimi kaybetme ihtimali karşısında telaşlanan Obama, Türkiye ve S. Arabistan gibi bölge ülkelerini işbirliğine zorladı. ABD Dışişleri Bakanı Clinton, Savunma Bakanı Leon Panetta ile birlikte Ağustos 2011'de Ulusal Savunma Üniversitesi'nde katıldığı bir toplantıda "*ABD'nin dünyanın en güçlü lider ülkesi olarak insan hakları ve demokrasi gibi evrensel değerleri daha etkili ve iyi geliştirmek için akıllıca koalisyonlar kurduğunu*"⁶ söyledi. Clinton "*ABD değerlerini, çıkarlarını ve güvenliğini savunmaktadır ama diğerleri de evrensel değer ve çıkarları güçlendirmek için aynı adımları atmalıdır, liderliğimizin bir bölümü diğerlerinin de bunu yapmasını sağlamaktır ve biz bunu yapıyoruz*" dedi.

² Donna Cassata: Security improves in Afghanistan, DoD says, The Associated Press, (Oct 28, 2011).

³ Anthony H. Cordesman: Afghanistan and Pakistan: Continuing Security Challenges For the United States, CSIS, (Sep 23, 2011).

⁴ Robert Kagan: Obama's 5 Foreign-Policy Victories, The Washington Post, (June 29, 2010).

⁵ Tom Kington: In Decade After 9/11, Looser U.S.-Europe Ties, Defence News, (11 September 2011).

⁶ Matthew Lee: Clinton touts 'smart power' foreign policy, The Associated Press, (Aug 16, 2011).

Amerikan askeri gücü Irak ve Afganistan'ın işgaline ya da başka bölgelere müdahaleye yaramakta ama eski rejimleri değiştirmek ya da yeni bir rejim kurmaya yetmemektedir. Bunun için diplomasi ve başka kurgulara ihtiyaç vardır. Dünya gittikçe çokkutuplu hale gelirken Türkiye gibi Batılılarla işbirliği yapan ülkelerin kendi sınırları dışında demokrasilerin geliştirme işine katılması yeni bir yöntemdir. Ortadoğu bir satranç tahtası ve burada iyi satranç oyuncularına ihtiyaç vardı. Kısa sürede başarılı olamayacağını bile bile ABD, Türkiye ve demokrasinin zerresinin olmadığı S.Arabistan ittifakı reform yapması için Esat'ı sıkıştırılmaktadır. Ortada Arap Baharı yoktur, bu coğrafyada 30 yıldır iktidarı ele geçirmek isteyen İslamcılar, Batı tarafından eski adamlarının yerine konulmaktadır. Batıya göre Radikal İslam'a karşı kullanılacak vasıta ılımlı İslam'dır. İlimli İslamcılar da bir süre kullanıldıktan sonra rafa kaldırılacaktır. Mısır ve Suriye'de Müslüman Kardeşler ve diğer İslamcı gruplar tetikte beklemekte, Libya, şeriata geçeceğini açıklamıştır. Fas ve Tunus'ta da AKP kazanmıştır.

Demokrasinin kaleleri olarak görülen Avrupa ve ABD'nin yaşadığı ekonomik krizler dünyadaki konumlarına olan güveni sarstı. Şimdi, sosyal medya ya da yeni iletişim teknolojilerinin yerel halka ulaşmada sağladığı kolaylıklara başvurulmaktadır. Sosyal medyanın ilk gerçek patlaması Mısır'da yaşandı. Facebook göstericilerin organize olmasına yardım etti. Facebook bloke edildiğinde yerini Twitter aldı. ABD Dışişleri Bakanı Clinton, Mübarek'ten internet bağlantısını açmasını istedi. Eylemleri dinamik tutmak için dial-modemler ve hatta Twitter içindeki Google telefonu kullanıldı⁷. Sadece sosyal medya değil, El Cezire gibi CIA TV'si gibi çalışan standard medya da ayaklanmaların büyümesinde etkili oldu. YouTube'a konan görüntüler bu TV tarafından kullanıldı. Türkiye ile birlikte Suriye karşısındaki Sünni İslam cephesinin ana aktörü olan Suudi Arabistan, ABD ile birlikte İran'a yönelik müdahale ve komploların asıl itici gücü hatta azmettiricisidir⁸. S.Arabistan ve Türkiye ile birlikte Suriye'deki muhalif Sünni gruplara açıktan destek olmaktadır. İran ve Suriye ile iyi ilişkileri olan ve Libya'da İslamcıları örgütleyen Katar ise Suriye için Arap dünyasında arabuluculuk rolü oynamaktadır. Sünni Hamas örgütü başka bir manivela olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç yerine; Türkiye neyin peşinde?

Avrupa Birliği sürecinde umduğunu bulmayan Türkiye, yönünü zaten Orta Doğu'ya çevirmiş ve ABD ile işbirliği içinde, yeni rejimlerin kurulduğu Orta Doğu'da lider olmaya soyunmuştur. Türkiye'nin AKP'si 'İlimli İslam' adı altında Arap coğrafyasındaki ülkelere örnek olarak sunulmaktadır. Bu modelin Orta Doğu'daki hedef kitlesi Müslüman Kardeşler'dir. AB Zirvesi'nde kabul edilen 2014-2020 bütçesinde üyeliğe katılacak ülkeler ile ilgili fonlarda Türkiye'ye ayrılan para yoktur. Yani AB'nin umurunda değiliz, en azından 2020'den üyelik ihtimali dahi görülmemektedir. Avrupalılar, şimdi Türkiye için 2023'ü hedef gösterip, çöken Avrupa'nın kuyruğuna takılmamızı istiyorlar. Hâlbuki içinde olduğumuz dönem Türkiye'ye bağımsız politikalar izlemek için uygun fırsatlar vermektedir. Türkiye'nin önceliği terördür. Türkiye, bölücü terörü bitirmek, Irak'ın kuzeyindeki cerahati akıtmak ve bölgeyi dönüştürmek için AB ve ABD'siz hareket edebileceği bir manevra dönemine giriyor. Bunun için de evrensel idealler peşinde değil tıpkı AB içindeki İngiltere gibi kendi ülke çıkarlarımız peşinde politikalara, kendi oyunumuzun aktörü olmaya ihtiyacımız var.

⁷ Mazen Mahdi: 'Perfect Storm' of Social Media Sweeps Middle East, Defense News, (14 February 2011).

⁸ George Friedman: From the Mediterranean to the Hindu Kush: Rethinking the Region, STRATFOR, October 18, 2011.